

Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Amaç ve İşlev Değişikliğinin Yönü

Medine SİVRİ*

Yeni dünya düzeni adı verilen küreselleşen dünyada doğal olarak kitle iletişim araçlarının, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sonucu olarak her şeyin değişmesi gibi çocuk ve çocukluk algısı da değişmiştir. Bireysellik ve ego biraz daha ön plana çıkarılmıştır. Artık eski dünya düzenine oranla gelişmeler daha kısa sürelerde ve dev adımlarla gerçekleşmektedir. Teknolojik gelişmelerin hızına yetişmek âdeta mümkün değildir. Ancak bu teknolojiyi olumluya çevirme ve kullanım bilinci aynı hızla gelişmemektedir. Postmodern bir yaşam postmodern bir çocuk ve gençlik edebiyatını da beraberinde getirmektedir. Tüm bu gelişmelerin ışığında çocuk edebiyatının amaç ve işlev açısından değişimi hem görsel hem de içeriksel boyutta daha çok tüketim toplumunun dayatmalarını yerine getirir niteliktedir. Bu anlamda olumlu gelişmelerin yanı sıra daha çok olumsuz gelişmelerden söz etmek mümkündür. Çünkü albenisini arttırabilmek ve daha çok okura ulaşabilmek adına en çok beğenilme arzusu merkeze yerleştirilirken bilinç çitasını yukarı çıkarmak gibi bir gayretten çok fazla söz edilemez. Görselliği ön plana çıkarılmış ama niteliksel açıdan içerik analizi yapılmamış eserler daha çok sayıdadır.

Nasıl ki ebeveynlerin, eğitimcilerin ve çocukların bilinç düzeyinde aynı olumlu sıçrayıştan söz edilemezse çocuk ve gençler için yazan yazarların bilinç düzeyinde de olumlu gelişmeler her yazar için aynı oranda değildir. Bu tüketim toplumunda insanın ve özellikle de çocuğun en büyük düşmanı ne yazık ki hız adı verilen şeydir. Artık yaşam doğal akışından o kadar uzaklaşmak zorunda kalmıştır ki hiç kimse hiçbir şeye yetişememektedir. Bu nedenle okunacak kitaplar da buna paralel olarak üretilmek zorundadır. Parçalı, kısa ve çabuk tüketilmeye müsait, günümüz dünyasının öne çıkan değerlerinin pompalandığı kitaplar yazılabilmektedir.

Çocukları kitle iletişim araçlarıyla buluşturma duyarlılığı onları hangi uyarılarla karşılaştırmak gerekir noktasında pek işletememektedir. Yaratıcılığın öldürüldüğü, onların yerine her tür sorununun tespit edilip çözüm önerilerinin sunulduğu, kolaycılığın ve emeksiz yemeğin, kısa yoldan hayata atılmanın öne çıkarıldığı, değerlerin değersizleştirilmeye çalışıldığı, tek tipleştirilmenin öne çıkarıldığı bir çocuk ve çocukluk algısı söz konudur daha çok.

Genel olarak tüm bu olumsuzluklara karşın olumlu gelişmelerden söz etmek de mümkündür. Çocuk edebiyatında amaç ve işlev değişikliğinin hangi yönde gerçekleştiğini ortaya koyabilmek için dünyadaki çocuk edebiyatı ürünlerinin son on yılına bir göz

* Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Başkanı.

atmak gerekir kuşkusuz. Biçimsel açıdan fark ettiğimiz ilk şey, baskı kalitesinin ve görsel metinlerdeki resimlerin sanatsal değerinin artmasıdır. Özellikle, çocuk edebiyatı ürünlerinde, önceki yıllarda daha arka planda kalan eserin tasarımı, görselliği ve etkileyiciliği son yıllarda daha ön plana çıkarılmıştır. Çünkü artık, sadece eserdeki öykünün verilmiş biçimi değil, özellikle de görsel metnin öykülendirilmesi ve sanatsal bir olgunlukla resmedilmesi de amaçlanmaktadır. Digital ortama olan eğilim ve bilgisayar başında geçirilen saatler göz önünde bulundurularak artık bir kitapçıdan gidip kitap almak yerine masa başında oturarak kitap okumanın ve okutmanın yolları aranmakta ve e-kitaplar düzenlenmektedir. Görsel, işitsel ve üç boyutlu e-kitaplar okurların ilgisine sunulmaktadır. Bu alan oldukça gelecek vadeden yeni bir pazara dönüşmüştür artık.

Bunun yanında çocuk edebiyatı ürünlerindeki en büyük değişiklik içerikseldir. Son yıllarda sayıca az da olsa, yetişkinlerin dünyasında da yer edinen küresel ısınma gibi çevre bilimiyle ilgili sorunlar çocuk edebiyatı eserlerinde de ele alınmaya başlanmış ve onlarda çevre duyarlılığı ve bilincinin gelişmesi amaçlanmıştır.

İçeriksel olarak bir başka değişiklik de toplumsal cinsiyet duyarlılığı noktasında yaşanmıştır. Daha eski çocuk edebiyatı ürünlerinin derin yapıdaki anlamsal analizlerinde belirgin cinsiyetçi ayrımların olduğunun ortaya çıkarılmasıyla, günümüzde verilen eserlerde bu tür cinsiyetçi ayrımcılıktan özenle kaçınıldığını söyleyebiliriz.

Sorun odaklı edebî eserler de üretilmeye başlanmıştır. Boşanmış aile çocuklarının sorunları, engelli yaşamı, yalnızlık, yabancılaşma, farklı cinsel tercihlerin fark edilmesi ve buna yönelik durumların yarattığı sorunları çözme eğilimi, şiddetle başa çıkmanın yolları, ensest ve istismardan korunma vb. konular da bu alana dâhil edilmiştir.

Çocuk edebiyatı ürünlerindeki belki de en önemli değişiklik, eserlerin çocukların yaş kategorisine göre gruplandırılmasında daha dikkatli olunmasıdır. Yayınevleri bundan böyle eserleri; 1-2 yaş, 2-4 yaş, 4-6 yaş, 7-8 yaş, 9-10 yaş, 11-12 yaş, 12-13 yaş gibi daha ayrıntılı kategorilere ayırmaktadırlar. Bu kategorilendirme çocukların kitaplara olan ilgisini önemli derecede arttırmaktadır.

Resim: Ferit Avcı